

nantă scrisoare, în multe privințe asemănătoare cu altele primite de la el în anii din urmă. M-a impresionat, încă, și m-a zguduit ceea ce-mi scrie acum despre prietenul și colegul nostru Ghiță²⁷⁹ de la Treiscaune, care „iarăși s-a mistuit”. Să fie cu puțință ca pe aceeași pagină eu să încretez căderea celor doi colaboratori ai mei din vremurile eroice?

Sibiu, 21 februarie 1959. Rânduri cu prilejul unei aniversări scumpe
Peste zece zile scumpa mea tovarășă de viață împlinește vârsta biblică de 70 de ani. În alte împrejurări aniversarea aceasta ar fi fost sărbătorită în cadre care ar fi depășit sfera familiei noastre, dar în situația dată ea nu va putea reuni în jurul sărbătoritei nici măcar pe toți membrii familiei noastre restrânse. Fie și așa, dacă altfel nu se poate deocamdată.

În semn de sfidare a vremii și a sorții am decretat, în schimb, ca sărbătorirea scumpei noastre să o facem în cadrul unei Decade, care începe în ziua de astăzi și se termină cu cea de 2 martie, cu toleranța de a o putea prelungi, eventual, cu alte câteva zile.

Sărbătorirea a început astăzi și a constat din două puncte. Primul l-a constituit sosirea, încă în preseară, a primei ambasadoare a familiei, în persoana nepoatei Anca Mircioiu, de la Cluj, — proaspăt licențiată a Facultății de Chimie din capitala Ardealului și mesageră a ramurei de acolo a familiei noastre. Ea ne-a adus, în aceste zile de iarnă încă destul de grea, primele raze de soare și de nădejde. Am îmbrățișat-o cu cea mai caldă dragoste și ne-am mângâiat că dacă părinții ei nu pot să fie cu noi în zilele acestea de sărbătoare, o avem cel puțin pe ea: senină, dulce și sămănătoare de bucurii nu numai de moment, ci de totdeauna.

Al doilea punct l-a constituit prezența în mijlocul nostru, pentru a doua oară, a inimoasei pianiste de la București, Magda Nicolau, care ne încântase în prețiuă cu executarea minunată a *Revoluționarei* lui Chopin și cu alte piese ale acestuia, și care lăsase, cu acel prilej, și o frumoasă amintire în cartea aceasta a Stanei. Astăzi simpatica artistă și femeie ne-a făcut din nou bucuria de a poposi timp de vreo 2—3 ceasuri și de a ne încânta deopotrivă cu drăgălășenia ei, ca și cu arta ei, prin care se situează aproape de Silvia Șerbescu a noastră. Ne-a cântat două părți din remarcabilul *Concert* al lui Bikkerich, pe care nu l-am cunoscut până aci și care ni l-a reamintit pe Liszt. O realizare cu totul vrednică de un autor atât de dăruit. Apoi, câteva bucăți de Chopin, minunat interpretate, printre care și un vals pe care ni-l cânta, cu 47 de ani în urmă, tânăra mea soție, abia descălecată la Sibiu. El mi-a reamintit atâtea clipe minunate din vremurile de mult trecute, dar niciodată date uitării.

Prima seară a decadei a fost, astfel, o inaugurare nespus de fericită a modestei noastre sărbători familiale, care sperăm să continue la fel, până la sfârșit.

²⁷⁹ E vorba de Gh. Popp (a se vedea notele 129 și 209). Informația despre moartea lui în închisoare s-a dovedit a fi fost falsă. După eliberarea din îndelungata detenție, Gh. Popp a adresat, în noiembrie 1966, lui N. Ceaușescu un documentat memoriu privind problema Basarabiei. Textul a fost publicat în „Manuscriptum”, nr. 1—4/1992.

22 februarie 1959. Zi de duminică. Afară ninge din plin. O iarnă superbă, cu fulgi de zăpadă și apoi cu ninsoare plăcută. N-ajungem să mergem la biserică; ne fură o mulțime de alte preocupări, cu povești de tot felul, cu planuri de viitor, cu speranțe și cu grija pentru masa de la amiazi, la care îl avem ca oaspe și pe cuscruț Sabin Cioranu, — masă care e un dublu regal, cu friptură de miel de la Râul Sadului și de curcan trimis de fiica noastră de la Cluj. E sigur că așa nu se poate muri de foame în Republica Populară Română... Dimpotrivă, se poate prelungi și mai mult longevitatea, atât de remarcabil de consolidată în anii de democrație populară.

După-amiazi am avut vizita lungă și plăcută a nepoților Felicia și Nicu Hozan, abia scăpați de gripa blestemată care bântuie de o vreme în toată țara. Cu povești despre noua căsnicie din casa lor și cu multe alte și mai vesele și mai serioase.

Seara, la alte povești lungi, cu nepoții Tavi și Luci Ghibu. Ne-au amuzat mult preocupările nepoțelei Ileana, cu Răducul ei, care a lăsat deschis gazul, plătind uitucenia cu moartea. Și câte și mai câte altele, despre care s-ar putea scrie pagini frumoase. Ziua întreagă a fost frumoasă și senină și caldă.

Nepotul Tavi mi-a vorbit, printre multe altele, despre Universitatea „Ion Creangă” din Chișinău, întrebându-mă dacă n-ar fi cazul să mă deplasez acolo pentru câteva conferințe. Știam de existența unei Universități complete în capitala Republicii Moldovenești, dar nu aflasem până acum că ea are ca patron pe neîntrecutul povestitor de la Humulești. Acum mi-a intrat un cui în cap. Dacă nu mă înșel, eu sunt singurul profesor care am ținut conferințe la toate universitățile românești de odinioară: Cluj, București, Iași și Cernăuți. Ar fi o datorie a mea să țin câteva conferințe și la Chișinău. Și aceasta din mai multe motive și anume: 1) În Congresul moldovenilor de peste Nistru, care a avut loc la 17 decembrie 1917 la Tiraspol, eu, în calitatea mea de raportor al problemei școlare, am stabilit ca o necesitate imperioasă înființarea unei universități complete la Chișinău. 2) La 18 februarie 1918 eu am ținut lecția inaugurală a Universității populare din Chișinău, despre „Cultura națională”, și 3) La 1927 eu am trasat, într-o conferință ținută la Casa Eparhială din Chișinău, liniile fundamentale ale Universității complete din Chișinău, care, virtual, a fost înființată în acel an. Conferința mea s-a tipărit și în broșură, sub titlul *A cincea Universitate a României: Universitatea din Chișinău*. (Vezi și în *Prolegomena*, p. 418—432).

A merge astăzi la Universitatea „Ion Creangă” ar însemna să mă duc să strâng la sân pe un copil iubit al meu. Oare mă va învrednici Dumnezeu de o asemenea fericire să plec la Chișinău, cu nevastă-mea care la 1918 a fost nu numai printre membrii fondatori ai Universității populare de acolo, ci și conducătoarea Secției artistice a acesteia?

P.S. Trebuie să mai adaug la cele de mai sus și discursul pe care l-am ținut în ședința de la 8 aprilie 1927, a Senatului României, în care am arătat, pe larg, că „Basarabiei nu-i este de ajuns «Facultatea de teologie», ci ea are urgentă nevoie de o universitate completă”. (Și în *Prolegomena*, p. 435—444.)

Luni, 23 februarie 1959. Trebuie să completez cele scrise în paginile precedente, că sâmbătă a telefonat Tavi de la București anunțând probabila venire a lui și a lui Mihai, de 2 martie, cu o mașină, iar duminică a telefonat de la Cluj, Nana, mângâiată, în parte, cu faptul că, dacă ea nu va putea veni în persoană, s-o strângă în brațe pe maică-sa, este totuși mulțumită că o putem avea cu noi pe Anca...

Cu toată atmosfera de presărbătoare, biata nevastă-mea simte o povară pe sufletul ei și aceasta din cauze interne — colhoznice. I-a intrat în suflet o oroare penibilă pe care i-o inspiră în mod permanent cineva dintre mulții nedoriți, de care i se pare că nu vom mai scăpa niciodată. Din această cauză este mai amărâtă decât oricând — așa de amărâtă încât nu s-a putut stăpâni de a nu erupe, în marea ei deznădejde, chiar fiind de față și Anca, că dacă nu-i fac rost cât mai curând de o locuință, în care să se simtă eliberată de o asemenea apăsare, o să dea, într-o bună zi, drumul la gaz...²⁸⁰

Marti, 24 februarie 1959. ... Ieri după-amiazi am avut vizita colonelului Jippa, devenit din militar istoric al Sibiului. M-a rugat, printre altele, să-l primesc din nou peste vreo 2—3 săptămâni, spre a-mi prezenta, în primă redactare, noua lucrare a lui despre *Monumentele istorice ale Sibiului*, care i s-a cerut de către conducerea Muzeului Bruckenthal. Colonelul Jippa a mai fost la mine, însoțit de profesorul Gh. Popovici, vicepreședintele Societății de istorie și folclor, în ziua de 24 ianuarie. Cu acel prilej eu i-am oferit, pentru a face uz de ea cum va crede de cuviință, o lucrare valoroasă din arhiva mea: *Corpus inscriptionum graecolatinorum cibiniensium*...

Miercuri, 25 februarie 1959. Cele două fetițe ale mele, bine dispuse, au plecat la Concertul simfonic. Eu am pus, în cursul dimineții, la punct proiectul unei serii de conferințe pe care am naivitatea de a crede că l-aș putea ține la Universitatea „Ion Creangă” din Chișinău. Iată acele 8 conferințe:

1. Începuturile Universității „Ion Creangă” din Chișinău;
2. Observațiile unui vechi pedagog român pe marginea pedagogiei rusești dinainte de revoluția din 1917;
3. Păreri ale aceluiași pedagog pe marginea pedagogiei sovietice;
4. Întemeietorii învățământului superior și popular rusesc: Petru Movilă și Teodor Iancovici;
5. Marii pedagogi vest-europeni: Amos Comenius și I.H. Pestalozzi în România și în Rusia;
6. Stele polare ale pedagogiei românești și rusești: Gheorghe Lazăr, Ion Creangă, K.D. Ușinski și N.A. Cairov;

---

²⁸⁰ Nu trebuie să mire pe cititorul de astăzi această ieșire deznădăjduită la o persoană atât de echilibrată și de îngăduitoare ca soția autorului; mulți din cei ce au fost obligați să trăiască timp îndelungat împreună cu alte familii în același apartament, o vor înțelege.

7. Preliminarii pentru o cooperare organică între pedagogia românească și pedagogia sovietică, respectiv comunistă;

8. Democratizarea științei, umanizarea educației și pacea eternă între toate popoarele lumii.

(S-ar mai putea adăuga și o a noua conferință, de caracter cu totul discret și personalissim: Mărturisirile unui Don Quijote incorigibil.)²⁸¹

*

Și oare n-ar fi interesantă, la aceeași Universitate din Chișinău, o conferință a fostei conducătoare a Secției artistice a Universității populare din 1918, intitulată: *Amintiri despre muzica rusească și despre câțiva muzicieni ruși: N. Cahovschi, M. Berezovschi, Felia Litvine?* De altfel, fosta conducătoare a Secției artistice a fost și membră fondatoare a „Universității Moldovenești din Chișinău”. De altfel, dintre membrii fondatori ai acesteia, astăzi nu mai sunt în viață decât 3 inși: P.N. Halippa, soția mea și eu. Ce-ar fi dacă, la un moment dat, am apărea deodată în capitala Republicii Moldovenești, la Universitatea ale cărei baze le-am pus noi? Ar avea cineva ceva de pierdut?...

Duminică, 1 martie 1959. Temperatura, dimineața 36,6, la amiazi 36,4, la ora 5 d.a. 37,2. Fire-ai afurisită de gripă, câte surprize mai rezervi oamenilor.

Dimineața am fost puțin la Catedrală, apoi la o cofetărie, de unde am adus acasă un cartonaș cu prăjituri, în loc de flori. La întoarcere, cineva sosit de la București și a adus „pentru mama”, de ziua ei o scrisoare de la Tavi și una de la Doina, cu un pachet cu tot felul de surprize. Am mai găsit acasă o admirabilă primulă de la Rodica Birtolon și o telegramă de felicitare de la M. Jora și doamna. Curând după aceea o lungă scrisoare recomandată expres de la Nana și de la Crișan. A Nanei deosebit de simțită și de frumoasă. A lui Crișan, ca de obicei. Toate au produs mari emoții în special în sufletul sărbătoritei de la distanță...

*

Acum, câteva rânduri pentru ziua de mâine, zi pe care de atâtea ori, în clipe grele ale vieții noastre, n-am crezut s-o ajungem. Șaptezeci de ani, pe lângă ai mei 76! Și aproape o jumătate de veac de când ducem împreună „divina povară a vieții” pe umerii noștri odinioară zdraveni, care din zi în zi sunt tot mai slabi. Câte n-ar fi de încrestat pe acest răboj, dacă ne-am apuca amândoi să le așternem pe hârtie. Ar fi atâtea lucruri frumoase și printre ele și destule triste și dureroase, care toate ne-au oțelit puterile și pe cele trupești și mai ales pe cele sufletești. Dar n-am putea să nu vorbim și despre prezentul care durează de aproape un deceniu și jumătate și care este plin de amărăciuni. De aceea, trecem peste

---

²⁸¹ În arhiva familiei s-a păstrat copia unei scrisori adresate rectoratului Universității „Ion Creangă” din Chișinău, prin care propunea să țină un ciclu de conferințe la universitate, ale căror titluri le indica. Nu există însă în arhivă nici confirmarea că scrisoarea a fost expediată, și nici vreo însemnare cu privire la vreo consecință a unei astfel de inițiative.

toate cu un sentiment general de mulțumire și de bucurie, în speranța că încă n-au intrat zilele în sac.

Ce fericit aș fi dacă i-aș putea face scumpei mele tovarășe de viață un anu-mit dar, pe care cu 20 de ani înainte i l-aș fi putut face aproape fără nici o greu-tate, și anume de a ne așeza împreună, pentru tot restul vieții, într-un aparta-ment cu două camere și dependințe, unde să fim singuri, fără maiori și mareșali și fără mutre acre și meschine. Dar, după o viață lungă și plină de tot felul de activități, nici atât nu-i pot asigura la bătrânețele noastre stinghere.

În tot cazul, din singura mea agoniseală de peste o jumătate de secol, vreau să-i fac totuși aceleia, care mi-a fost atât de scumpă, prin toate ale ei, un dar, și anume să descopăr din biblioteca mea, strânsă cu atâta trudă și păstrată cu atâta pietate, o părticică mică la aparență, dar ca preț cea mai de valoare din întreaga bibliotecă și anume opera lui Picu Pătruț, dimpreună cu tot materialul documentar și cu studiul asupra lui, neterminat încă, totuși reprezentând un stadiu destul de avansat și cuprinzând câteva capitole definitive. Orice s-ar în-tâmpla cu biblioteca și cu arhiva mea, vreau să se știe că complexul Picu este pro-prietatea soției mele, după moartea mea, putând să dispună de el după voia sa. Până ce voi trăi eu, voi căuta să valorific cumva acest neprețuit tezaur, așa ca să putem ajunge la o schimbare în bine a vieții noastre. Dacă nu voi reuși să fac eu acest lucru, îl va face, cum va putea, soția mea...

Miercuri, 4 martie 1959. Decada s-a încheiat ieri. A venit o scrisoare fru-moasă și de la Mihai, Lucica și Mihaela. „Jubilanta” a biruit gripa și începe să se întrame. Mulțumim lui Dumnezeu pentru toate. Sărbătorirea va avea loc la o altă dată, atunci când vom putea fi împreună cu copiii, aici, la Sibiu, sau la Bu-curești.

Deocamdată, mulțumit că n-a fost mai rău, din cauza gripei, eu mă întorc în camera mea de lucru, unde îmi reiau activitatea întreruptă în timpul din urmă de două ori, din aceeași cauză a gripei. Mă așteaptă atâtea probleme și atâta muncă în legătură cu inventarierea bibliotecii și a arhivei.

Miercuri, 18 martie 1959. O zi de mare bucurie: am fost, cu soția mea, la concertul simfonic unde l-am ascultat pe Valentin Gheorghiu, cu Concertul I al lui Mendelsohn-Bartholdy. Ce încântare de nedescris! Stai uluit și te întrebi: cum e posibil ca un om să fie capabil de o așa de desăvârșită detașare de materie și de o asemenea confundare cu transcendentul? Și fără nici un artificiu, ci așa simplu, ca un răsărit de soare, ca un cântec de privighetoare, ca deschiderea unui boboc de amarilis. Arareori în viața mea am avut o mai deplină trăire prin artă și o mai puternică emoție artistică, ca de astă dată. Numai intrând în grandioasele catedrale gotice din Apus am mai avut copleșiri atât de totale. Ba, poate că, și nu poate că, ci sigur, -- și ascultându-l pe G. Enescu și pe Dinu Lipatti, ale căror chipuri le vedeam și le simțeam mereu alături de acela al lui Valentin.

Și, ce minunat, că acest veritabil copil al Muzelor e și altfel încă un copil. Ce perspective de viitor, pentru el și pentru toți cei ce-l apreciază și iubesc!

După concert ne-am dus la el să-i mulțumim. Nevastă-mea, în special, era în al șaptelea cer. Pe mâine îl așteptăm la noi.²⁸²

19 martie 1959. În adevăr, conform vorbei de aseară, „Valentin” ne-a făcut astăzi-dimineața, între orele 10.30—12, o lungă vizită. La sosire l-a primit nevastă-mea, căreia el i-a întins un minunat buchet de garoafe roșii-cărămizii. Pe mine m-a găsit la masa de scris, unde-mi revedeam tocmai mormanul de hârtii în legătură cu inventarierea bibliotecii și arhivei și reciteam tocmai introducerea dramatică intitulată: *Amintirile unui condamnat la moarte*²⁸³.

A fost totu', de la început până la sfârșit, altceva decât o vizită a cuiva care vine întâia oară în casa noastră. Parcă s-ar fi întors la casa părintească unul din copiii noștri. De câteva ori aveam impresia că stau de vorbă cu Forel, cu care și aduce în unele privințe. O legeritate familială de ambele părți, atât de caldă și de binefăcătoare. Parcă am fi fost împreună, de când e lumea. Nimic afectat, nimic după protocol. Conversația n-avea nimic reținut, totul curgea de la sine, din belșug, cu o încredere ca între copii și părinții. Nu-i vorbă, că se și putea simți ca „la mama acasă”, căci din primul moment a sesizat calitatea veritabilă a atmosferei de la noi. Până să se așeze pe un fotoliu, a luat contactul mai întâi cu cele două fotografii ale maestrului lui, G. Enescu, pentru care nu are numai o admirație nemărginită, ci, ceea ce este mult mai mult, un cult, nu numai ca artist, ci și ca om, ca suflet, ca concepție despre artă și despre viață. Apoi, a dat de Dinu Lipatti, „fiul adoptiv” al soției mele. Apoi de „maestrul” Jora care i-a dat, gratuit, timp de 14 ani, lecții de muzică, ca și domnișoara Erbiceanu, și care este și el mai mult decât un adevărat artist, este *un om*. A fost deosebit de impresionat când a aflat de la mine, deși în mod cu totul acoperit, că acest „om” a avut, în anumite împrejurări deosebit de grave, un gest unic în felul său, despre care poate că o dată să-i pot spune mai multe²⁸⁴.

Despre ce n-am vorbit, în trei, în acel ceas și jumătate, care, vai, a trecut atât de repede? Despre muzică și despre artă, despre filosofie și despre viață. Cât de mult l-au impresionat cuvintele celui dintâi filosof român de acum 130 de ani, Eufrosin Poteca, pe care le aveam tocmai pe masa mea de scris și care cuprind cea mai minunată definiție omenească a filosofiei. Pentru marea lor frumusețe le înregistrez și aici:

„Noi învățăm din filosofie să ne formăm o minte dreaptă, o judecată sănătoasă, să ne împodobim inima cu toate bunătățile și să fim fericiți. Iar că filosofia, peste celelalte folosiri, revarsă și dulceață întru haractir și politeță întru purtare, spre îndreptarea moravurilor cercarea destul a dovedit...”

---

²⁸² **Urmează, în Cronica Stanei,** însemnarea autografă: „Doamnei și domnului prof O. Ghibu, cu multe mulțumiri pentru frumoasele clipe petrecute împreună și pentru încurajarea făcută. Toată dragostea. Valentin Gheorghiu. 19.III.1959”.

²⁸³ **Textul,** încă inedit, se păstrează în arhiva familiei.

²⁸⁴ **Referire** la faptul că după arestarea autorului la 10 decembrie 1956, Mihail Jora a intervenit, atât în cadrul unei audiențe cerute anume, cât și, după aceea, în scris, la dr. P. Groza, președintele Marii Adunări Naționale, cerând eliberarea lui. A se vedea și notele 269 și 274.

Oh, ce slavă a împărăți preste sufletele slobode ! Și acest fel de slavă nu dobândesc decât împărății care întrebuițează cuvântul cel drept, căruia toate prejudecățile și patimile i se supun fără împotrivire și fără silă.

Ce slavă a triumfa prin puterea înțelepciunii ! Aceasta este o slavă vrednică de Dumnezeuire...

Filosofia, pentru ca să fie folositoare în toată vremea și în toate veacurile, trebuie să fie slobodă și curată. Nu se cuvine dar să urmărim orbește după ideile celor vechi...

...Deci dar, să nu primim începăturile sau părerile lor, fără numai încât cercarea le va arăta învederate, lămurite, pline, întocmai cu firea și cu folosința statornică a oamenilor în viața socialnică și politică din toate veacurile...

Am iubit totdeauna înțelepciunea și știința, mai mult decât sănătatea și frumusețea. Împreună cu înțelepciunea, toate bunătățile mi-au venit...

Itica, știința cea mai folositoare pentru om”.

Am vorbit, apoi, despre „interpretare” și „creație”, pentru el la fel de mari amândouă. Și despre căsătorie, la care el deocamdată nu se gândește deloc, căci l-ar reține prea mult de la ce urmărește el în viață. Despre părinții lui și mai ales despre fratele său Ștefan, cu care speră să vie în anul acesta la Sibiu, cu care prilej ne vor vizita împreună. Apoi, amintiri despre Enescu și Lipatti și despre cele două pianiste Șerbescu. Am închinat și câte un pahărel de vin, deși el nu obișnuiește să bea. Totuși, din vinul de măceșe fabricat de soția mea, a sorbit cu plăcere, paharul până la fund. L-a interesat biblioteca mea și a fost uimit de opera primitivului Picu Pătruț, care, fără școală și fără profesori, a realizat acea grandioasă operă fără asemănare în cultura noastră.

Apoi, rugat de nevastă-mea, s-a așezat frumos la pian și ne-a cântat o *Nocturnă* de Chopin, un *Coral* de Bach și *Träumerei* de Schumann. I-a plăcut *Ehrbarul* nostru, pe care l-a găsit „bine acordat”, iar nouă ne-a plăcut marea simplitate cu care ne-a înălțat sufletele.

La plecarea i-am dat un exemplar din *Dictatură și anarhie* cu câteva cuvinte de dedicație. De asemenea, broșura cu voci de presă despre nevastă-mea. El a scris, apoi, cele câteva cuvinte în cartea Stanei noastre în care ne mulțumește mult pentru „încurajare”. Ce deosebită modestie și omenie...

4 aprilie 1959. Nevastă-mea a primit azi o carte poștală de la muzicologul Viorel Cosma din București, în care-i comunică, printre altele, că se va „face forte ca în toamnă să aranjeze, la radio, o emisiune specială de 45 de minute” pentru, respectiv despre dânsa. Apoi: „*Materialul de amintiri despre G. Enescu este f.f. interesant și aici vă asigur cu toată certudinea că voi aranja multe lucruri bune pentru d-voastră. Deocamdată nu vă pot preciza mai multe, fiindcă nici radio-ul, nici Editura nu s-au decis încă ce să facă*”.

Mă uit la data la care a fost scrisă cartea poștală: e 1 april! N-o fi cumva vreo drăcie în onoarea acestei zile buclușe?

7 aprilie 1959. Pentru ziua de azi, o mare bucurie: Nepoții noștri adoptivi Viorica și Cornel Manta ne-au anunțat vizita lor, care ne e de două ori scumpă: întâi fiindcă prin ea se reia, după o întrerupere de 10 luni, vechea noastră legătură, întreruptă din cauza păcătoasei boale de piele, care a chinuit-o atât de urât, și a doua, fiindcă Ica este acum, cu ajutorul lui Dumnezeu și întrucâtva și al medicilor, aproape definitiv vindecată. Prima ei vizită este la noi.

22 aprilie 1959. Am primit ieri de la profesorul *Ion Tohăneanu*, fost director al Liceului V. Alecsandri din Galați, două cărți poștale, în continuare, în care se face o anumită caracterizare a ultimei mele lucrări, tipărite la 1944, *Puncte cardinale pentru o concepție românească a educației*, carte care a apărut în vremuri în care aproape nimeni nu mai avea nici vreme de citit, necum de studiat și de criticat. Rețin din cele două cărți poștale următoarele părți, care, oricât de exagerate ar fi, prezintă totuși cel puțin un interes documentar:

„Pe când, frate Onisifor, hălăduiam în gânduri amare în «Țara Fagilor», am primit broșura ta *Puncte cardinale*.

A fost mie o revelație; m-am smuls din amurg și am privit spre Răsărit.

Amintindu-mi, te-am rugat să mi le retrimiți. Ca să mă botez. Mulțămesc oarte. M-am cuminecat. Acum înfrunt pe Goliat, eu — biet David cu praștie mereu nnotată.

Te fericesc — hoplitule! Dacă și azi îți menții Prefața — te ridic peste oameni. Tu reclami pentru neamul nostru «gravitas Romanæ». Și ne amintești de «civis Romanus sum».

Greșit — colegul tău a interpretat faimosul stih: «una salus victis». Acolo nu-i disperare, ci supremă încordare spre biruință.

Nici eu n-am aplaudat niciodată milogeala lui Miron Costin «Nu vremile...». Nici altă ologeală fanariotă: «Capul plecat nu-l taie sabia».

Credința ta și Conștiința ta, pe care o numești — seamănă cu Horațianul: Și fractus illabatur orbis, impavidum ferient ruinae²⁸⁵.

Puncte cardinale vor trebui să fie steag în cultura neamului nostru.

Peste generații — (și peste leatul nostru) s-or așeza pulberi și uitare. Tu vei rămâne ca Horatius: „postera laude recens”²⁸⁶.

Cu iubire și cu admirație,
Ion Tohăneanu

Rândurile acestea, care vin după mai bine de 15 ani de la apariția cărții, pot fi socotite ca o recenzie oarecare. Ele au o valoare mai ales prin faptul că au-

²⁸⁵ Dacă pământul s-ar frânge în bucăți, ruinele lui nu-l vor speria pe cel fără teamă (*Ode*, III. 3). (În original este *mundus* în loc de *orbis*.)

²⁸⁶ Mereu proaspăt în lauda posterității (*Ode*, III. 30).

torul lor a fost unul din cei mai buni educatori din anii 1908—1948. I. Tohăneanu a fost menținut la direcția liceului din Galați mai bine de două decenii, ceea ce în Vechiul Regat era o mare raritate.

4 mai 1959. Cu adânc regret că n-a fost împreună cu noi și Nana cu ai ei. Cine știe dacă aceste Paște nu vor fi cele din urmă pentru unii din noi. *Tata*²⁸⁷.

15 august 1959. Azi am petrecut la mormântul său din Dumbrava Sibiului — în loc de Săliște sau Brașov — pe profesorul Axente Banciu, om de o corectitudine morală și de o ținută intelectuală rară. Mi-a fost prieten și colaborator în vremurile mari de la 1917—1918. Îi voi păstra o bună amintire. El mi-a încredințat, cu câțiva ani în urmă, vreo zece volume cu scrieri de ale lui, bătute la mașină. Binecuvântată moștenire²⁸⁸! Înainte cu 4 ani, când împlinea vârsta de 80 de ani, eu i-am închinat o lucrare de vreo douăzeci de pagini. În mormântarea s-a făcut în condiții satisfăcătoare. Odihnească în pace.

4 septembrie 1959. Timp de două săptămâni i-am avut la noi pe Mihai, cu Lucica și Mihaela; între timp au evadat pentru vreo 4 zile la Păltiniș. A fost foarte bine cu ei. Printre altele, am stat de vorbă cu Mihai, pe poziții de discuții în contradictoriu, cu privire la prezentările provizorii ale lui G. Lazăr și Picu Pătruț, făcute de cineva și citite de el cu ochi de critic. Am fost foarte satisfăcut de observațiile lui în mare parte judicioase și de expunerea metodică a lor. Nevastă-mea a fost extrem de fericită tot timpul. La despărțire, Mihai a mărturisit că s-a simțit mai bine decât oricând „acasă”, la părinți. A și stat mai mult decât oricând, aproape de ei, citind nu numai cele două lucrări ale mele, ci și Amintirile mamei lui din copilărie despre G. Enescu...

Duminică, 6 septembrie 1959. „Scânteia” de ieri aduce vestea morții profesorului dr. Iuliu Hațieganu de la Cluj. Am rămas ca trăsnet la citirea ei. Bănuiesc că, sub povara teribilă a muștrării de conștiință, și-a pus singur capăt vieții, într-o vreme când, fizicește, era încă foarte bine, cu toți cei 79 ani al lui. „Pentru organizarea funeraliilor” lui „s-a constituit o comisiune formată din 6 academicieni etc...”

Mi-e greu să încerc a-i face profilul său ca om, român și creștin. Ca medic și om de știință, — totuși mai mult ca medic, — am avut pentru el o apreciere deosebit de bună și constantă... În ultimul timp a fost ales și deputat în Marea Adunare Națională. Din acel prilej i-am adresat următoarea scrisoare, la care n-am primit nici un răspuns scris, până în clipa de față.

---

²⁸⁷ Cuvinte de încheiere după însemnările din *Cronica Stanei* ale celor doi fii și ale celor două nurori, veniți de Paști la părinți. Teama s-a dovedit justificată: în toamnă soția lui a trecut în cele veșnice.

²⁸⁸ Manuscrisele respective sunt la Arhivele Statului (Fond O. Ghibu, Inv. 1835, ds. 723—733).

Domnule Coleg,

Luând cunoștință din gazete despre alegerea dumatăle ca deputat în Marea Adunare Națională, în locul rămas vacant pe urma morții fostului președinte al Prezidiului acesteia, dr. Petru Groza, mă simt dator moralicește să-ți adresez aceste rânduri prin care îmi exprim dorința ca, trecând peste momentele regretabile care au provocat, în anii 1942—1943, ruperea relațiilor de prietenie și de colaborare atât de rodnică dintre noi²⁸⁹, să ne întâlnim, spre a sta de vorbă asupra unor probleme care ne privesc deopotrivă pe amândoi și care au strâns contingente și cu cauzele mari obștești pe care le-am servit ambii, adeseori cot la cot, în cursul întregii noastre vieți.

Pentru motive asupra cărora mi-ar fi greu să insist aici, — (sunt și mai bătrân și mai sărac ca D-ta, și apoi nu pot părăsi nici pentru un timp mai scurt pe soția mea bolnavă) —, aș dori ca întâlnirea proiectată să aibă loc aici, în Sibiu.

Dacă ești de acord, te rog să mă avizezi prealabil, spre a stabili data întâlnirii.

Cu vechile sentimente dintre anii 1929—1942,

Prof. O.G., Str. Dr. I. R. 3

Nu știu ce efect o fi avut scrisoarea mea, după cum nu am cunoștință nici despre efectul pe care-l va fi exercitat asupra lui înființarea „Universității Babeș-Bolyai”.

Aștept acum știri concrete despre cauzele morții lui...

Undeva, printre miile de hârtii ale mele trebuie să se găsească, în afară de un dosar destul de voluminos cu privire la unele capitole din epoca rectoratului său universitar din anii 1942—1944, și o însemnare în legătură cu ceea ce aveam să discutăm la întâlnirea de la care el s-a eschivat.

Mă gândesc: cine va fi sortit pentru locul de deputat al Clujului lăsat vacant, în timp de un an și jumătate, și de P. Groza, și de I. Hașeganu?

• **Marti, 15 septembrie 1959.** Ultimele trei zile au înscris în istorie trei evenimente cu adevărat extraordinare, care vor avea cu certitudine o mare înrăurire asupra mersului evenimentelor mondiale: lansarea spărgătorului atomic de ghiată „Lenin”, lansarea rachetei în lună, unde a ajuns astă-noapte, și călătoria, în cursul zilei de astăzi, a lui N.S. Hrușciiov în America, unde a și sosit, după cum a anunțat, cu 5 minute în urmă, Radio-București.

²⁸⁹ **La originea răcirii** relațiilor dintre autor și rectorul Universității a stat diferendul dintre el și ministrul Educației Naționale, Ion Petrovici, pe chestiunea concursului pentru ocuparea conferinței de Pedagogie de pe lângă catedra al cărei titular era autorul. Acesta i-a reproșat rectorului, care a încercat o împăcare între cei doi, o atitudine prea împăciuitoare față de ministru, pe care îl dăduse în judecată pentru abuz de putere. Unele amănunte în *Ziar de la-găr. Caracal* 1945. În arhiva autorului s-au păstrat documente interesante pe această temă, atât pentru istoricul Universității clujene și al Ministerului Învățământului, cât și pentru biografiile celor trei personalități implicate. A se vedea și nota 101.

Rămân în adevăr uluit. Îți stă mintea în loc și te întrebi: Ce-o mai veni după toate aceste preliminarii la noua eră în care a intrat omenirea? Optimist, de felul meu, eu mă bucur din adâncul sufletului de aceste minuni și aștept cu încredere, vremuri mai bune pentru biata omenire.

Deocamdată, ca un ridicol Arhimedea al zilelor noastre, eu îmi continui, cu răbdare de benedictin, lucrarea asupra crâznicului²⁹⁰ de la Săliște, în convingerea că moștenirea lui nu poate fi socotită ca un anacronism banal. Progresele de astăzi nu pot anula valorile din trecut. Ele le pot întrece în multe privințe, dar anihila nu le pot. Aurul tot aur rămâne, orice s-ar întâmpla cu el.

Începutul lui octombrie, 1959. Ce groaznică poate fi uneori „ironia sorții”: la câteva ore abia, după ce au fost așternute pe hârtie rândurile de mai sus, ființa căreia ele i-au fost adresate, și-a plecat capul în fața Destinului implacabil. Marți dimineața ea a fost transportată, cu „Salvarea”, la Spitalul public din localitate, unde vineri, 2 octombrie 1959, orele 12, a trecut în împărăția fără de sfârșit a Liniștii și a Armoniei. Fie-i îngerii aproape, somnul dulce...²⁹¹

[Cluj], marți, 21.II. 1960. N-am mai scris nimic de foarte multă vreme²⁹². Am avut zile posomorâte, agitate, urâte, cu temperatură și dureri. Azi am o zi bună. Nu știu cât va dura starea de astăzi-dimineață.

Însemnez aci câteva sugestii, visuri, proiecte, utopii.

Dacă m-aș retrace cu totul la mănăstirea din Ciucea, ca părintele Oprea Delascânteia?²⁹³ Și s-ar înfăptui ceea ce s-a înfăptuit o dată cu Sf. Francisc și, mi se pare, Santa Clara? Ar putea să se repete basmul Mariei Magdalena și al Mariei Egiptene? Ar putea apărea pe plaiurile Ciucei o nouă Sfântă Veronică? Ce basm minunat ar putea fi, după secole?

Acolo aș scrie, aș scrie și aș scrie. Lucruri care ar putea fi odată de folos cuiva. În cazul cel mai rău, Istoriei.

²⁹⁰ **Crâznic** = paraclisier; referire, aici, la Picu Pătruț.

²⁹¹ **Moartea** celei ce i-a fost o devotată tovarășă de viață timp de peste 48 de ani, suferindă încă din anii '30 de inimă, s-a datorat unui atac cerebral. În afara acestei scurte consemnări a tragicului eveniment autorul nu s-a mai oprit în însemnările sale de jurnal asupra lui. Era ceva mult prea dureros și prea sfânt pentru a se putea atinge de el prin cuvinte așternute pe hârtie.

²⁹² **În perioada ianuarie-martie 1960** a fost internat în Clinicile de la Cluj.

²⁹³ **Oprea** era apelativul autorului, utilizat curent de părinții și de frații lui de la Săliște. Pseudonimul *Delascânteia* are la origine faptul că, la intervenția lui N. Iorga, la începutul anului 1915 pe când O. Ghibu se afla la București, episcopul Nicodim de la Huși l-a hirotonit preot, pentru a i se crea posibilitatea de a se înapoia la Sibiu, la conducerea școlilor confesionale ortodoxe, de unde fusese silit să se refugieze în țară după primirea ordinului de mobilizare. (Se spera că, fiind preot, autoritatea de la Budapesta va anula acel ordin, lucru care nu s-a întâmplat însă, din care cauză a rămas refugiat la București.) Hirotonirea lui s-a făcut pentru parohia din satul Scânteia, — de unde pseudonimul utilizat aici —, fără să fi funcționat însă niciodată ca preot.

Visul meu de astă-noapte, că iarăși eram mare. Dar dimineața la termometru 37,3. Totuși, la 12, numai 36,7! Cum se dă peste cap și Natura, uneori. Am luat, ce e drept, între timp, un antispasmodic. Dar să mai iau și alte antispasmodice... ²⁹⁴

[Cluj], 21.II.1960. O zi întreit de proastă prin veștile sosite, în fine, de la Sibiu:

1) Ministerul Învățământului îmi pune în vedere că cererea mea pentru pensie specială nu intră în prevederile art. 292 ²⁹⁵.

2) Tohăneanu e amenințat din nou. La o cercetare neprevăzută i s-a confiscat o „prea frumoasă scrisoare” a mea, pe care el lăsase cu limbă de moarte să i-o pună în sicriu, dimpreună cu acele ale fiului său.

3) Drul G. Vlad, care a deschis cu forța camera locuită înainte de maiorul doctor, îmi cere să o evacuez de cărțile și de mobila mea. Caracter!

4) Ministerul mi-a înapoiat memoriul remis de mine, oficial, Rectoratului Universității. Administrație și istorie! Cercetând memoriul am constatat că el a fost masacrat de I. Bota și de Crișan, scoțându-se din el și câteva anexe, pe care eu le socoteam importante. M-a durut enorm faptul. Semnătura nu e a mea!

Ciucea-Stana, 24.II.1960. Ce-ar fi dacă le-am contopi și le-am oferi astfel Universității din Cluj, ai cărei profesori am fost ambii proprietari, Goga, pe deasupra și Doctor Honoris Cauza! Eventual Academiei, ai cărei membri au fost, de asemenea, și unul și altul.

Am uni bibliotecile și arhivele, fără să le amestecăm. Ar fi ceva unic pentru Ardeal și pentru Universitate. Stana — stațiune climaterică mare pentru studenți, în primă linie. S-ar lua și întreg terenul Eszaki, Bene, Ferenczy, Gyergyey. Un mic Predeal al Clujului, care s-ar putea dezvolta minunat.

²⁹⁴ Aluzie la suferințele de natură politică.

²⁹⁵ Pensia maximă pe vremea aceea era de 500 lei lunar. La un moment dat s-a luat măsura ca foștilor profesori universitari să li se poată acorda o „pensie specială”, la recomandarea conducerilor universităților respective. Secretarul Universității clujene, I. Bota, l-a informat despre acest lucru pe ginerele lui O. Ghibu, dr. Crișan Mircioiu, cerându-i să intervină pe lângă acesta să depună o cerere prin care să solicite acordarea pensiei, așa cum procedaseră deja alți universitari pensionari, printre care și I. Lupaș, cărora li se aprobase modificarea cuantumului pensiei. Cererea depusă cuprinzând și considerații critice în legătură cu epurarea din învățământ, secretarul Universității a sugerat eliminarea acestora, altfel cererea neavând șanse să fie aprobată. Știind că autorul nu ar fi de acord să renunțe la paragrafele respective, dr. Mircioiu, de acord cu fiul cel mai în vârstă al autorului, a făcut modificările cerute de secretarul Universității, și apoi l-a semnat pe solicitant. Comunicarea primită de la minister a dat în vileag stratagema nereușită. În arhiva familiei se păstrează o scrisoare de reproș, plină de durere, adresată fiului Octavian pentru faptul că a abuzat de încrederea pe care a avut-o în el. Refuzând să mai completeze dosarul, a rămas cu pensia de 500 de lei până la majorările generale ale pensiilor.

M-aș muta, evident, la Ciucea, pentru eternitate.

Ce-aș mai putea lucra la Ciucea!

Sibiu, 2 aprilie 1960. De-atâta vreme n-a mai scris nimeni nici un cuvânt în această carte... Și cineva nu va mai scrie niciodată. „Niciodată”. Niciodată. Ce groaznic e acest cuvânt, al cărui sens pare că nicidecum nu l-am înțeles așa cum îl înțeleg astăzi, în cumplita mea singură și durere! Căci astăzi se împlinște o jumătate de an de când am rămas stingher, într-un Paradis de odinioară, care acum nu mai însemnează nimic, decât doar ceea ce se păstrează în suflet, ca amintiri despre cel mai mare bun al lumii acesteia, pierdut pentru totdeauna.

Stau, ca de atâtea ori, la masa mea de scris, în camera mea de lucru, ce mi-a fost decenii de-a rândul un altar sfânt. Dar la pianul din față nu mai este Ea, să-mi cânte din capodoperele lui Dima, Beethoven, Brahms, Chopin, Schubert, Schumann ș.a., înălțându-mă spre cele cerești și făcându-mă să uit cotidianul și banalul. De mai bine de 6 luni — din ziua de 28 septembrie 1959, clapele acestui minunat instrument n-au mai fost atinse de nimeni; ele au amuțit cu desăvârșire și cine știe când și cine le va mai atinge vreodată. În tot cazul, eu nu vreau să le mai aud niciodată sunând, căci sufletul care le-a dat viață timp de 48 de ani nu mai este în lumea aceasta și fără de acest suflet sunetele lui sunt doar „aramă sunătoare”, nu muzică, nici poezie, nici dragoste...

Astăzi, ar fi trebuit, după lege și obiceiuri, să facem aici, la Sibiu, parastasul de 6 luni. Dar, singur, cum era să fac un astfel de lucru? Căci dintre copii nici unul nu poate veni, să fie lângă tatăl lor, abia recules întrucâtva după atâtea dureri sufletești și trupești, printr-o cură de aproape trei luni la Clinicile din Cluj. Parastasul se face, astfel, la Cluj, unde Nanica strânge astăzi, la ora 12, în bisericuța din deal, pe prietenele de odinioară ale Scumpei noastre plecate pe calea vecinicii, spre a înălța împreună rugăciuni către Părintele atotputernic. La acea oră eu voi fi la mormântul ei din Dumbravă, cu flori multe, cu lumânări și cu tot sufletul ei. Cred că Nana, care m-a chemat aseară la telefon, fără a mă găsi — din care cauză a sunat apoi la Felicia — a anunțat și pe frații ei din București, astfel că la ora hotărâtă vom fi cu toții cu sufletul îndreptați spre dânsa, acolo în împărăția Păcii și a Armoniei vecinice. Din parte-mi, după două dimineți ajunate, am citit din vechiul meu Molitvelnic de acum 56 de ani, întreagă slujba parastasului, în fața altarului improvizat pe pianul ajuns orfan, împodobit cu chipul Ei, cu flori, cu lumânări și cu candela ce arde atât de liniștită, ca niciodată. La fel ard și lumânările. Apoi, la biserica din groapă, iubita noastră va fi pomenită trei zile de-a rândul, iar la Catedrală voi aprinde lumânări, apoi voi merge la mormânt, spre a-l împodobi cu tot ce voi putea și spre a-i săruta crucea de la cap și țărna ce-i acoperă trupul său pământesc. Apoi, când voi ajunge la București, vom face acolo, cu băieții, cu neamurile și cu prietenii, un parastas cum se cuvine și cum ne îndeamnă inima.

Dar parastasul cel mare pentru Ea eu îl împlinesc și într-alt chip, închinându-i lucrarea cu care sunt acum cuprins și pe care trebuie s-o termin înainte de a pleca la București: *Amintirile unui condamnat la moarte*. Probabil că în timpul

cel mai scurt George Sbârcea, care vine peste vreo zece zile la Sibiu, se va apuca și el să scrie cartea despre Ea, menită a-i asigura, după moarte, ceea ce ar fi meritat să aibă fiind încă în viață ²⁹⁶.

*

Rândurile ce urmează le scriu în aceeași zi, după ora 9. Dimineață, după ce am scris rândurile de mai sus, am fost la Catedrală, unde am aprins trei lumânări, pentru Ea, pentru Forel și pentru părinții noștri. Apoi am cumpărat lumânări și flori multe, câte am putut găsi — zambile — și cu tramvaiul m-am dus „afară”, la mormânt. În tramvai erau și Felicia Hozan și Ella Gușu, care duceau și ele zambile cu aceeași destinație. De la florăria de lângă cimitir eu am mai cumpărat o floare mare în ghiveci și un buchet cu flori galbene. Mormântul era gătit nou cu mușchi proaspăt, pus de Veta. Peste verdeța timidă am așternut un minunat covor de floricele albastre, iar la cap i-am pus ghiveciul cu flori îmbrăcat în staniol. Era o prveliște frumoasă, pe care, dacă Ea și-ar fi putut îndrepta ochii spre pământ, ar fi găsit-o deosebit de delicată, tocmai cum îi plăcea când era în viață. Din păcate, vântul ne-a împiedecat să-i putem împodobi lăcașul de veci și cu lumânări aprinse, pe care a trebuit să le destinăm pentru un alt prilej — poate că pentru mâine.

Înapoiat acasă, am cerut să mi se aducă dejunul în camera mea de lucru și în camera ei de muzică. El mi s-a servit pe biroul meu, care cu o jumătate de an în urmă a fost locul ei de început de odihnă de veci. M-am ospătat având în fața mea pianul, pe care erau așezate fotografiile de ale Ei, cu candela aprinsă în față și cu două lumânări mari, precum și *Memoriile* ei și diferite alte amintiri pătrunzător de duioase. Tot timpul am trăit în sentimentul că mă împărtășesc cu tot ce a fost mai nobil și mai sfânt în ființa ei. Cu puțin înainte de ce aș fi terminat simbolică „pomână” de unul singur — și totuși deloc singur — m-a vizitat, pentru a patra oară în ultimele trei zile, fostul avocat Aurel Millea, care se angajase să se ocupe, la București, de „problema Picu”. Venise pentru a-mi cere anumite precizări, de care avea nevoie, după ce astă-noapte a citit toate capitolele din lucrarea mea despre „smeritul” crâznic de la Săliște, ceea ce i-a luat timp până la 4 dimineața. I-am pus în vedere, printre altele, că, de drept, „Picu” nu mai este al meu. Anul trecut, de 2 martie, când soția mea împlinea vârsta de 70 de ani, i l-am făcut ei cadou, după cum se arată precis în cartea prezentă, la data respectivă. „Picu” este acum în întregime, al moștenitorilor ei, care sunt cei trei copii ai mei. Astfel, va trebui ca toate aspectele problemei să le discute și aranjeze, la București, cu băieții mei.

---

²⁹⁶ George Sbârcea, care a cunoscut încă de la Cluj activitatea Veturiei Ghibu, a avut în proiect scrierea unei monografii despre ea, proiect care n-a ajuns însă să fie realizat. Corespondența respectivă este în arhiva familiei.

Sunt deosebit de bucuros de această coincidență, cu totul neprevăzută, că am putut axa astăzi problema Picu în această formă, superioară oricărei alte combinații. Doresc din tot sufletul meu ca ea să-și poată găsi o soluție mare, frumoasă, vrednică și de Ea, care n-a avut norocul să o vadă realizată în timpul vieții ei pământești, și de Picu, și de copiii mei, și de copiii acestora.

*

Când scriu aceste rânduri este ora 10 1/4 seara. Ar trebui să mă retrag și să mă odihnesc după o zi atât de plină de emoții, de dureri și de bucurii sublime. Totuși, voi mai zăbovi puțin în acest interior, care este ca un sanctuar, spre a mai lucra ceva la *Amintirile unui condamnat la moarte* pe care le scriu cu gândul mereu la Ea și încredințat că Ea este cea care îmi conduce gândul și condeiul...

Duminică, 3 aprilie 1960. Nu mă pot duce „afară”, căci astă-noapte a plo-
uat toată noaptea și ploaia continuă încă. Mă voi duce, dimineața, la biserică, și după-amiazi, eventual, în Dumbravă.

De la Ica Manta au venit azi-dimineață trei garoafe roșii superbe, desigur, în amintirea prietenei ei, care i-a fost „mai mult ca o mamă”. Le-am pus pe pian, alături de celelalte flori care îi încadrează chipul, lângă candela care arde, de trei zile încoace, ziua și noaptea.

Luni, 4 aprilie 1960. Astăzi se împlinesc 6 luni de când Scumpa noastră se odihnește lângă „Forelul mamei”. M-am dus pe jos la cimitir. Timpul era frumos. Am aprins mai multe lumânări la căpătâiul dragilor mei. Se auzeau frumoase cântări de păsări; albine timide își încercau zborul deasupra florilor de pe mormânt. O liniște binefăcătoare. Am stat mult în meditații binefăcătoare, cerând Ființei iubite să nu mă uite de acolo unde hălăduiește în fericire — să aibă grijă de mine, să mă susție; să nu mă lase să cad înainte de a-mi termina *Cântecul de lebdă*.

Însemnez aici, ca să se știe, că în amintirea Ei am dat nepoților și nepoate-
lor zece tablouri din cele achiziționate de noi în cursul vieții și anume: 1) Viorichii Manta o copie, cu un bătrân, după Rembrand, adusă de mine, la 1921, de la Neapole; 2) Felicia Hozan, o copie după Grigorescu; 3) Nicușor Hozan: Mușcate de un pictor necunoscut; 4) Tavi și Luci, G. Lazăr, Țigancă; 5) Emil și Pompeia: Biserică părăsită de R. Troteanu; 6) Vetuca și Iancu: Prințesa fermecată de R. Troteanu, 7) Neli și Leon: Panteonul din Paris de Elena Popea; 8) Tiți și Marian: În munții Beiușului de Bușiță; 9) Niculiță și Livia Babă: Peisaj de Alex. Pop; 10) Nuțica Ghibu: Peisaj cu margine de oraș, de Froche (tabloul a rămas încă la mine, deoarece Nuțica n-are unde să-l așeze la ea acasă).

Sâmbăta lui Lazăr, a învierii morților. Aveam de gând să mă duc, de dimineață, la mormântul Ei, dar timpul e foarte urât. A plouat până adineauri, e rece și noroi. Mă voi duce, cred, după-amiazi.